

จากชนบทสู่เมือง: ปัจจัย ผลกระทบ จากการย้ายถิ่น
Rural to Urban: Factors and Effects from Migration

วสวัตดี สุติญญามณี

อาจารย์ประจำสาขาวิชาธุรกิจการbin สถาบันพัฒนาบุคลากรการbin

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาเขตร่มเกล้า

ถนนร่มเกล้า เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ

(Email: vasavat.sut@kbu.ac.th)

บทคัดย่อ

ในทางประชากรศาสตร์ การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงสถาบันครอบครัว ที่มีผลกระทบทั้งทางบวก และทางลบ จากการย้ายถิ่นของสมาชิกในครอบครัว ตามแนวคิดทฤษฎีของ Everett S. Lee ซึ่งศึกษาในระดับปัจเจกบุคคล ว่าด้วยปัจจัยต้นทาง-ปลายทาง-อุปสรรคแทรกกลางในการย้ายถิ่น เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งในหลายๆประเทศ มีประชากรที่มีการย้ายถิ่นจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองเป็นจำนวนมาก ผลจากการย้ายถิ่นดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ รวมไปถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมีประชากรทุกภาคส่วนของประเทศเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวมากขึ้น

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ที่เป็นปัจจัยในทางบวก ปัจจัยในทางลบ รวมไปถึงการค้นหาปัจจัยศูนย์ ตามแนวคิดทฤษฎีของ Everett S. Lee ที่มีผลต่อการย้ายถิ่นนั้น ผู้ศึกษาทำการศึกษาโดยการทบทวนวรรณกรรมเพื่อค้นหาสาเหตุ ปัจจัย ผลกระทบ ของการย้ายถิ่น ต่อเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ในภูมิภาคต่างๆของโลก รวมทั้งในประเทศไทย เพื่อคาดการณ์แนวโน้ม ผลกระทบจากการย้ายถิ่นดังกล่าว เพื่อหามาตรการรองรับและนโยบายสาธารณะ ที่เหมาะสมต่อการย้ายถิ่นของแรงงานต่อไป

คำสำคัญ การย้ายถิ่น/ สังคมชนบท/ สังคมเมือง/ ปัจจัย/ ผลกระทบ

Abstract

Migration is an important process in demography in term of economic, social and family institutions; which has an effect on migration of family's member both positively and negatively. Due to Everette S. Lee theory, the individual level study of push-pull and obstacle factors influencing migrant's decision towards migration. In many countries, there are plenty of populations migrated from rural to urban. Consequently, economy and social have been changed dramatically. In addition, not only community's health and life styles has been altered, but also all sectors of population nationwide get involved. This leads to economic expansion.

This study focuses on economic, social and health factors which considered as positive and negative factors simultaneously; seeking zero factors according to Lee's theory of migration. This study was conducted by searching a literature reviews to find out the case and effect of migration towards the economic, social and health in different regions worldwide, Thailand is included. The purpose of this study is to predict the trends and effects of the aforementioned migration so that appropriate measures and public policies can be prepared to support population migration in the future.

Keywords: Migration/ Urban/ Rural/ Factors/ Effects

บทนำ (Introduction)

ในทางประชากรศาสตร์การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงระดับครอบครัว ซึ่งได้รับผลกระทบทั้งทางบวก และทางลบจากการย้ายถิ่นของสมาชิกในครอบครัว ตามแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยปัจจัยต้นทาง-ปลายทาง-อุปสรรคแทรกกลางใน การย้ายถิ่นของ Everett S.Lee (1966) ซึ่งศึกษาในระดับปัจเจกบุคคลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่น กระแสการย้ายถิ่นของประเทศไทยนั้นได้เปลี่ยนแปลงจาก การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองมาเป็นการย้ายถิ่นจาก เมืองสู่ชนบทนับตั้งแต่ช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจ และการขยายภาคอุตสาหกรรมสู่พื้นที่ชนบท แต่ก็ยังคงมีกระแส การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองอันเกิดจากปัจจัยหลายๆประการ การย้ายถิ่นดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมไปถึงวิถีชีวิตของชุมชน โครงสร้างทางประชากร และการปันผลทางประชากร ที่ส่งผลอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง เศรษฐกิจที่มีการขยายตัวมากขึ้น

มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแรงงานจากพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความเจริญน้อยกว่า เข้ามาทำงานในเมืองใหญ่หรือเมืองที่มีความเจริญทาง เศรษฐกิจสังคมมากกว่า (South-North) โดยในทวีปเอเชียโดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีความเจริญทาง เศรษฐกิจ ยังคงมีกระแสการย้าย ถิ่นจากชนบทสู่เมืองในปริมาณที่ค่อนข้างมาก อันเนื่องมาจากความต้องการ แรงงานในการ ขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมและบริการ โดยมีปัจจัยที่เกื้อหนุน ในการย้ายถิ่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม (Ulrich, 2012 และ Lili Ma 2010) และในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) เป็นประเทศที่มี การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงประเทศหนึ่งในเอเชีย มีความต้องการแรงงานรวมถึง คนวัยหนุ่มสาวที่มี ความต้องการทำงานในเมืองใหญ่ๆที่มีความทันสมัย และให้ค่าตอบแทนที่สูง อย่างเช่น โชล ปูซาน หรืออินชอน เป็นต้น ทำให้เกิดการย้ายถิ่นเข้ามาสู่ในเมืองใหญ่ๆที่มีความทันสมัย ความเจริญเติบโต ทาง เศรษฐกิจ (Erik, 2012) ถ้าเรามองถึงยุโรปตะวันออกโดยเฉพาะประเทศรัสเซีย การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองยังมีปริมาณที่สูงมาก อันเนื่องมาจากขนาดของประเทศ และการกระจายตัวทางเศรษฐกิจยังไม่ทั่วถึงรวมถึง ปัจจัยด้าน สภาพภูมิอากาศที่ไม่สามารถตั้งชีพออยู่ได้ (Walker, 2010) และถ้ามองไปถึงภูมิภาคที่มีความแตกต่าง ทางเศรษฐกิจสูงระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมืองอย่างทวีปแอฟริกา การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองมี ปริมาณที่สูงมากอย่างเช่น ประเทศไนจีเรียมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่แม้ว่าจะ ประกอบอาชีพ ที่เป็นแรงงานนอกระบบแม้จะไม่มีระบบสวัสดิการที่ดี แต่ก็มีผู้ย้ายถิ่นเป็นจำนวนมากหลังไหล เข้าสู่เมืองใหญ่ เพื่อเลี้ยงปากท้องของตนเองและครอบครัว (Emmanuel O., 2013) ประเทศอียิปต์ก็เช่นกัน มี การศึกษาพบว่าอัตราการเจริญเติบโตของประชากรในเมืองจะมีอัตราการลดลง ซึ่งสวนทางกับอัตราการเพิ่ม ประชากรในชนบทที่ยังคงมีอัตราที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจยังคงกระจุกตัวอยู่แค่ เมืองใหญ่หลักๆ และมีความต้องการในตลาดแรงงานที่สูง จึงเป็นเหตุให้เกิดการย้ายถิ่นของวัยแรงงานในชนบท เข้ามา ประกอบอาชีพในเมืองใหญ่ต่างๆ (Zinkina and Korotayev 2010)

สำหรับประเทศไทย มีการศึกษาจำนวนมากที่แสดงผลการศึกษาให้เห็นถึงการย้ายถิ่นแรงงานจาก ชนบทสู่เมืองใหญ่ๆมาอย่างต่อเนื่องอาทิผลการศึกษาวิจัยของ โรนัลด์(Ronald) ในปี1968และ การิป (Garip)ในปี2008 เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาการย้ายถิ่นในประเทศไทยนั้นพบว่ากลุ่มคนอีสานหรือภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจะมีปริมาณการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองที่สูงมากเป็น จำนวนกว่าหนึ่งในสี่ของผู้ ย้ายถิ่นในกรุงเทพฯ (อารี จำปาภาย, 2550 อ้างถึง กฤตยา อาชวนิชกุล 2536)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยและผลของการย้ายถิ่นทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ในภูมิภาคต่างๆของโลก รวมทั้งประเทศไทย รวมทั้งคาดการณ์แนวโน้มของผลจากการย้ายถิ่นทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ เพื่อหามาตรการรองรับและนโยบายสาธารณะเพื่อรองรับการย้ายถิ่นของแรงงานต่อไป

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การศึกษานี้มีคำถามในการศึกษาอยู่ 2 คำถามคือ อะไรเป็นปัจจัยของการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง และผลกระทบของการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองมีอะไรบ้าง โดยศึกษาด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัย บทความวิชาการ ทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศ จำนวน 21 บทความ โดยมีรายละเอียดจำนวนบทความที่ศึกษาในครั้งนี้อยู่ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะของบทความที่ทำการศึกษา

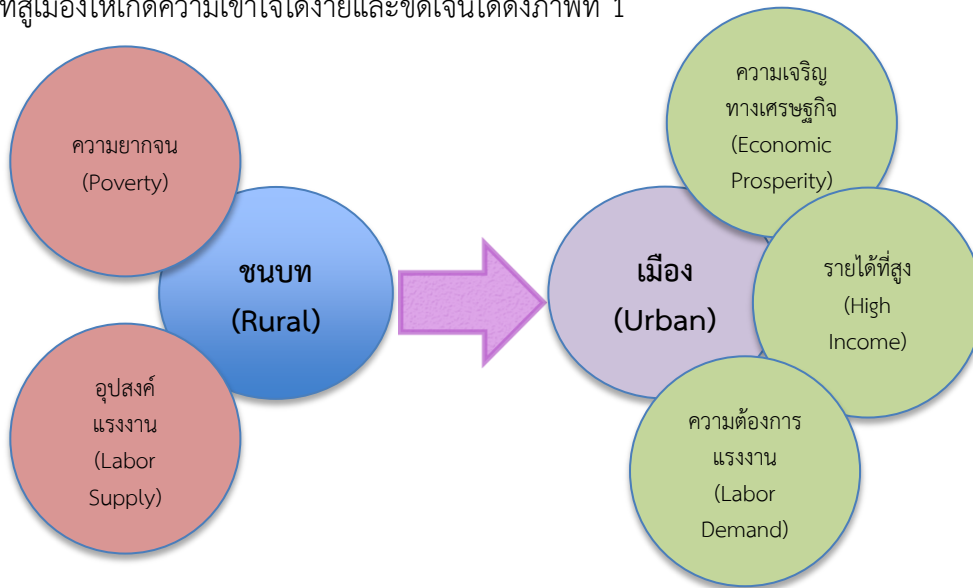
รายละเอียด	จำนวนบทความที่ศึกษา
ปีที่ตีพิมพ์	
ก่อนปี 2000	1
ปี2001-2007	2
ปี2008-2014	18
ฐานข้อมูล (Data Source)	
ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) แบ่งเป็น	10
สัมภาษณ์เชิงลึก	3
แบบสอบถาม	7
ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)	11
ขอบเขตการศึกษา	
ศึกษาเฉพาะปัจจัยการย้ายถิ่น	6
ศึกษาเฉพาะผลกระทบการย้ายถิ่น	9
ศึกษาทั้งปัจจัยและผลกระทบการย้ายถิ่น	6
กลุ่มประเทศที่ทำการศึกษา	
เอเชีย	9
ยุโรป	4
แอฟริกา	4
อเมริกา	3
ทั่วโลก	1

ผลการศึกษา

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง

มีการศึกษาวิจัยมากมายที่ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง โดย เป็นทั้งปัจจัยผลักดันในพื้นที่ต้นทาง และปัจจัยดึงดูดในพื้นที่ปลายทางอันเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง อันเป็นผลจากปัจจัยดังต่อไปนี้

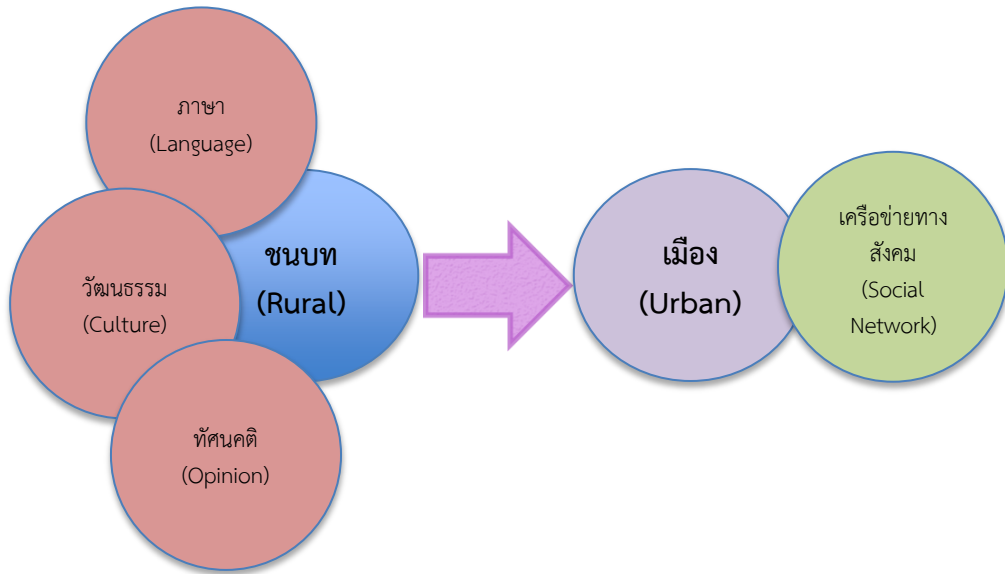
ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors) ที่เป็นผลของความแตกต่างในด้านเศรษฐกิจในสังคมชนบทกับสังคมเมือง โดยปัจจัยผลักดัน (Push Factor) ในพื้นที่ต้นทาง และเป็นปัจจัยดึงดูดในพื้นที่ปลายทางอันเนื่อง มาจากความแตกต่างกันในสภาพเศรษฐกิจ ค่าตอบแทน ความต้องการแรงงาน ในทุกภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นทวีปเอเชีย (Ulrich, 2012; Erik, 2012; Garip, 2008 และ อารี จำปาภกลาง 2550) ทวีปแอฟริกา (Zinkina and Korotayev 2010 และ Emmanuel O., 2013) และ ทวีปยุโรป (Walker, 2010) ผลการศึกษาของบรรดานักวิชาการทั้งหลายเหล่านี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตของคนในชนบททั้งด้านสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจนั้นคนในเมืองมีมาตรฐานที่สูงและโอกาสการทำงานเพื่อสร้างฐานะ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสถานะทางสังคมดีขึ้น จากปัจจัยดังกล่าวสามารถสรุปเป็นภาพให้เห็นถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นแรงงานจากชนบทสู่เมืองให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและชัดเจนได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง
(จากการสรุปของผู้ศึกษา)

ด้านสังคม (Social Factors) ปัจจัยที่สำคัญในด้านสังคมคือการสร้างเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นที่มาจากพื้นที่เดียวกัน กลุ่มคนที่พูดภาษาเดียวกันหรือมีวิถีชีวิตที่มีรูปแบบที่คล้ายกันอยู่รวมกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นปัจจัยเครือข่ายความช่วยเหลือในการอพยพเคลื่อนย้ายและเมื่อมาตั้งหลักแหล่งที่อยู่ในสังคมเมืองที่ตั้งถิ่นฐานและมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา วัฒนธรรม ความคิด และค่านิยมที่คล้ายคลึงกันเป็นการลดแรงกดดันในการอยู่รวมกัน เพื่อลดความแตกต่างและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการย้ายถิ่น เครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่น (Walker, 2010, อารี จำปาภกลาง 2550 และ Gullette,

Gregory S. 2014) จากปัจจัยดังกล่าวสามารถสรุปเป็นภาพให้เห็นถึงปัจจัยด้านสังคมที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นแรงงานจากชนบทสู่เมืองให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและชัดเจนได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง (จากการสรุปของผู้ศึกษา)

ผลกระทบจากการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง

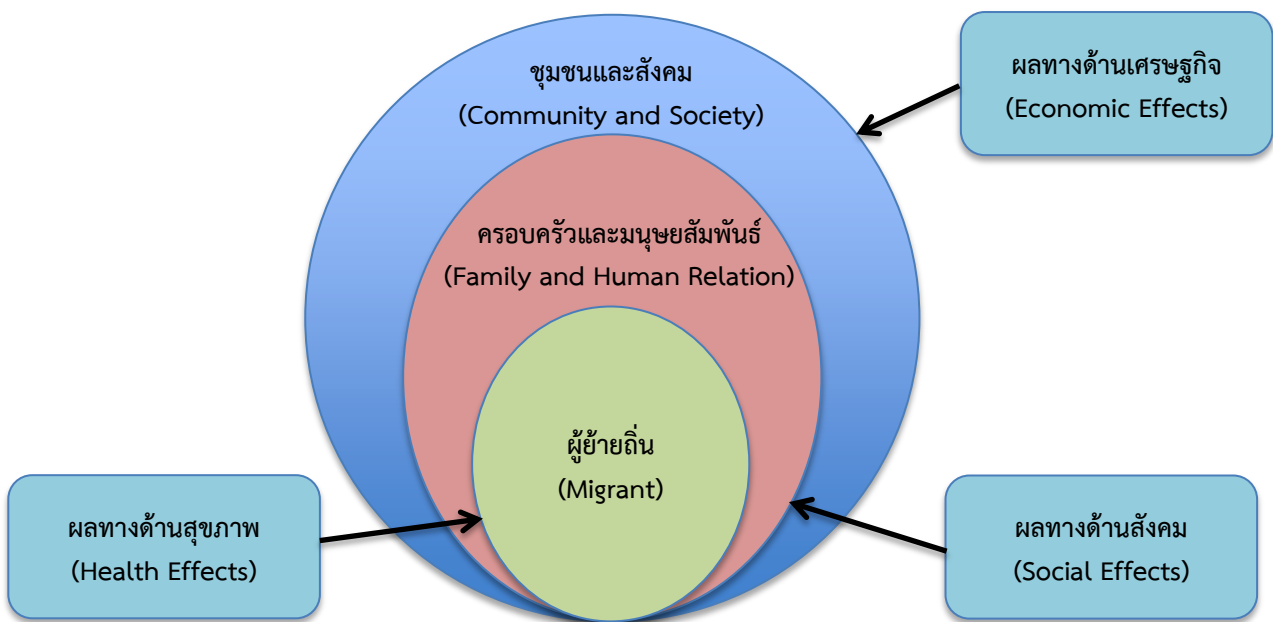
มีการศึกษามากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับผลกระทบจากการย้ายถิ่น ทั้งผลกระทบในแง่บวก และแง่ลบ โดยผลกระทบดังกล่าวมีผลกระทบกับผู้ย้ายถิ่น ครอบครัวของผู้ย้ายถิ่น พื้นที่ต้นทาง และของผู้อยู่ในถิ่นที่ได้รับการอพยพย้ายถิ่น หรือพื้นที่ปลายทาง โดยมีผลกระทบด้านต่างๆดังนี้

ผลทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Effects) การย้ายถิ่นมีผลในแง่บวก และแง่ลบกับเศรษฐกิจในพื้นที่ต้นทางโดยผ่านเงินส่งกลับ (Remittance) ที่ทำให้พื้นที่ต้นทางมีการบริโภคเพิ่มขึ้นการลงทุน ในพื้นที่เพิ่มขึ้น มีเงินไหลเวียนในพื้นที่ต้นทางเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจมีการขยายตัวมากกว่าเดิมครอบครัวมีเศรษฐกิจ ดีขึ้น (Ulrich,2012และ อารี จำปากลายเป็น, 2555 และ Xing C.2014) แต่มีการศึกษาถึงผลในแง่ลบจากการย้ายถิ่นที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจทั้งพื้นที่ต้นทาง และพื้นที่ปลายทาง โดยกล่าวถึงช่องว่างระหว่าง รายได้ของพื้นที่ต้นทางที่เป็นสังคมชนบท และปลายทางที่เป็นสังคมเมืองที่กว้างมาก อันเนื่องมาจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในเขตเมืองมีมากกว่า มีความต้องการแรงงานเพื่อที่จะขยายเศรษฐกิจสูง และถ้ามองถึงเขตชนบทที่มีผลกระทบในผลประโยชน์ของต้นทางที่เป็นสังคมเกษตร ต้องมีต้นทุนในการผลิตที่สูงกว่าที่เคยเป็นมาอันเนื่องมาจากวัตถุดิบทางการเกษตร มีราคาที่สูงขึ้น (Lili Ma,2012) แต่มีการวิจัยที่ศึกษาในทางตรงกันข้ามโดยกรณีพื้นที่ปลายทางเป็นสังคมเมืองมีค่าครองชีพที่สูงกว่าพื้นที่ต้นทางที่เป็นสังคมชนบทมีค่าครองชีพต่ำกว่า รายได้ของผู้ย้ายถิ่นจึงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต จึงทำให้มีการส่งเงินมาช่วยเหลือจากครอบครัวที่อยู่ในพื้นที่ต้นทาง (Reverse Remittance) เพื่อให้ผู้ย้ายถิ่นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองได้ (Erik, 2012)

ผลทางด้านสังคม (Social Effects) นอกจากผลทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ผลด้านสังคมจึงเป็นผลหลักที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง การศึกษาด้านผลกระทบด้านสังคมกับการย้ายถิ่นนั้น มีผลกระทบมากมาย เช่นปัญหาของ

การย้ายถิ่นของวัยแรงงานที่เป็นผู้เป็นพ่อและแม่ที่ส่งผลต่อลูก ซึ่งอยู่ห่างจากพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น ทำให้มีปัญหาสุขภาพจิตสูงกว่า ลูกที่อยู่กับพ่อแม่ (อารี จำปากลายเป็น, 2555) นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวแล้ว ผลกระทบด้านสังคมที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ย้ายถิ่นเองก็มีเช่นกัน เนื่องจาก การย้ายถิ่นผู้ย้ายถิ่นต้องไปอาศัยอยู่ในพื้นที่ปลายทางที่มีความแตกต่าง ในด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ กับพื้นที่ต้นทาง ทำให้ผู้ย้ายถิ่นต้องมีการปรับตัว ผู้ย้ายถิ่น บางรายที่ไม่สามารถปรับตัวได้จึงต้อง ย้ายกลับถิ่นเดิมของตน (Lili Ma, 2012 และ อารี จำปากลายเป็น, 2555) แต่ถ้าผู้ย้ายถิ่นนั้นอาศัย หรือกระจุกตัว อยู่ร่วมกับผู้ย้ายถิ่นมาจากพื้นที่เดียวกัน หรือ ผู้ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีลักษณะแบบแผนในการดำเนินชีวิตแบบเดียวกันอยู่รวมกันเป็นเครือข่าย (Networks) ก็จะทำให้ผลกระทบในแง่ปัญหาลดลงแปรเปลี่ยนเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Walker, 2010 , อารี จำปากลายเป็น, 2555, Gullette, Gregory S. 2014 และ Raleigh, Clionadh 2014)

ผลทางด้านสุขภาพ (Health Effects) มีการศึกษาถึงการย้ายถิ่นที่มีผลต่อสุขภาพโดย การศึกษาพบว่าการย้ายถิ่นโดยเฉพาะผู้หญิงที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในพื้นที่ที่มีความแตกต่างในด้านชีวภาพ สังคม วัฒนธรรม ที่มีความหลากหลาย และแตกต่างจากพื้นที่ต้นทาง ทำให้มีปัญหาด้านสุขภาพเกิดขึ้นโดยผู้ย้ายถิ่นที่เป็น หญิงตั้งครรภ์มีอัตราการการที่เด็กตายคลอด หรือการคลอดที่ทารกเสียชีวิตสูง (Sirin, 2011) นอกจากนี้ปัญหาที่ส่งผลกับผู้ย้ายถิ่นเองยังส่งผลถึง ปัญหาของคนในครอบครัว และบุตรหลานของผู้ย้ายถิ่น โดยพบว่าบุตรหลานของผู้ย้ายถิ่นมีสุขภาพที่ไม่ดี โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพจิตจะมีอัตราสูงกว่า บุตรหลานของผู้ที่ไม่ย้ายถิ่น โดยพบว่าเป็น ปัญหาในด้านอารมณ์ ปัญหาด้านพฤติกรรม สมาธิสั้น และ ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน (อารี จำปากลายเป็น ,2555) ผลกระทบการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองสามารถสรุปเป็นภาพเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและชัดเจนตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงผลกระทบจากการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง
(จากการสรุปของผู้ศึกษา)

สรุปผลการศึกษา

ความคล้ายคลึงกันของงานที่ศึกษา (Commonalities)

การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง โดยการศึกษาที่ทบทวนวรรณกรรมนั้นมีประเด็น ที่ศึกษาในเรื่องของปัจจัยทางเศรษฐกิจ(Socio-Economic Factors) ที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ รวมไปถึง ความเจริญที่มีความแตกต่างกันระหว่างชนบทซึ่งเป็นพื้นที่ต้นทาง และเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ปลายทาง โดยกล่าว ถึงค่าจ้าง หรือค่าแรง (Wages) ที่เป็นปัจจัยดึงดูดในพื้นที่ปลายทาง และเป็นปัจจัยผลักดันในพื้นที่ต้นทาง รวมไปถึงความต้องการในด้านแรงงานและความหลากหลายของอาชีพมากกว่าพื้นที่ต้นทาง จึงทำให้ยังคงมีกระแสการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองในปริมาณที่สูงอยู่ (Ulrich, 2012; Erik, 2012; Garip, 2008; Zinkina and Korotayev 2010; Emmanuel O., 2013; Ronald, 1968; Fertner, Christian, 2013 และ อารี จำปา กลาย 2550, 2555) และ มีการศึกษาถึงปัจจัยทางสังคมในด้านเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่น (Migration Network) ที่เป็นปัจจัย ที่ลดแรงกดดันของผู้ย้ายถิ่นให้ผู้ย้ายถิ่นจากสังคมชนบทที่ย้ายถิ่นมาในเมืองสามารถปรับตัว เพื่อเอาชีวิตรอด ในสังคมเมือง โดยการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันผ่านความเป็นคนร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน (Walker, 2010 และ อารี จำปากลาย, 2550)

ข้อแตกต่างกันของงานที่ศึกษา (Differences)

ในส่วนที่เป็นข้อแตกต่างกันของการศึกษาโดยการทบทวนวรรณกรรมนั้น มีส่วนที่แตกต่างกันในแต่ละงาน คือ ท้องที่ที่ทำการศึกษาในแต่ละทวีป ได้แก่ เอเชีย ยุโรป และแอฟริกา และมีข้อแตกต่างกันในเรื่อง ของ การศึกษาถึงผลกระทบของการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง โดยได้ศึกษาประเด็นของผลกระทบในแต่ละด้าน โดยกล่าวถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อความเติบโตในการพัฒนาทางเศรษฐกิจในพื้นที่ปลายทางมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นโดยอาศัยปริมาณเงินส่งกลับ (Remittances) (Ulrich,2012 และ อารี จำปากลาย, 2555) แต่มีการศึกษาที่มีผลการศึกษาที่แตกต่าง โดยกล่าวว่าการย้ายถิ่นจากเมืองสู่ชนบทจะทำให้เกิดช่องว่าง ทางเศรษฐกิจระหว่างชนบท และเมืองยิ่งกว้างมากขึ้น (Lili Ma, 2012)รวมไปถึงการย้ายถิ่นไปอยู่ในเมืองใหญ่ หรือ เมืองที่มีความเจริญเติบโตด้านอุตสาหกรรมทำให้มีค่าครองชีพที่สูงกว่าชนบท รายได้อาจไม่เพียงพอต่อรายจ่ายจึงเป็นสาเหตุให้เกิดการเงินส่งกลับย้อนกลับ (Reverse Remittances) กลับมาช่วยเหลือผู้ย้ายถิ่น ในการดำรงชีพในเมืองได้ (Erik, 2012) นอกจากผลทางด้านเศรษฐกิจ ยังศึกษาผลทางด้านสังคมที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ย้ายถิ่นเองก็มีเช่นกัน เนื่องจากการย้ายถิ่นผู้ย้ายถิ่นต้องไปอาศัยอยู่ในพื้นที่ปลายทางที่มี ความแตกต่าง ในด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ กับพื้นที่ต้นทาง ทำให้ผู้ย้ายถิ่นต้องมีการปรับตัว ผู้ย้ายถิ่น บางรายที่ไม่สามารถปรับตัวได้จึงต้องย้ายถิ่นกลับ (Lili Ma,2012 และ อารี จำปากลาย, 2555) อีกทั้งศึกษาเรื่องการ จัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้ย้ายถิ่นที่เป็นแรงงานนอกระบบให้มีสวัสดิการที่ดีเพียงพอในการดำรงชีวิตในเมืองได้ (Emmanuel O., 2013) และการศึกษาถึงผลทางด้านความสัมพันธ์ของคน ในครอบครัวของผู้ย้ายถิ่น รวมไปถึง สุขภาพผู้ย้ายถิ่น และครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นจากการย้ายถิ่นอีกด้วย (Sirin, 2011 และอารี จำปากลาย, 2555)

ข้อเสนอแนะ (Suggestion)

จากการศึกษาสามารถทราบถึงปัจจัย และผลจากการย้ายถิ่นในด้านต่างๆจากชนบทสู่เมืองว่าสิ่งใดเป็นปัจจัย ที่สำคัญ ในการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง รวมถึงผลกระทบที่มีต่อการย้ายถิ่นในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ อีกทั้งยังแนวโน้มการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองยังคงเป็นกระแสหลักในการย้ายถิ่นในประเทศต่างๆทั้งที่เป็นประเทศที่พัฒนา หรือมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความเป็นเมืองสูง และประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีความแตกต่างอย่างมากทางเศรษฐกิจระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง เมื่อทราบถึงปัจจัย และผลกระทบดังกล่าวแล้วสามารถนำไปเป็นข้อมูล ในการศึกษาครั้งต่อไปถึงรูปแบบในการตัดสินใจ แนวโน้ม ของการย้ายถิ่นในอนาคต รวมไปถึงการวางแผนนโยบายสาธารณะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น เช่น

1.นโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการกระจายความเจริญ จากการการศึกษาที่ได้ทราบถึงปัจจัย และ ผลกระทบจากการย้ายถิ่นที่เกี่ยวข้องในด้านเศรษฐกิจที่เป็นสาเหตุหลักในการย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจ และความเจริญที่มีความแตกต่างในพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทาง โดยการย้ายถิ่นนั้นจะมีผลกระทบในด้านลบต่อพื้นที่ต้นทาง กล่าวคือแรงงานในพื้นที่ต้นทางที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจน้อยกว่าพื้นที่ปลายทาง หรือยังเป็นสังคมชนบท มีความต้องการแรงงานน้อยกว่าปริมาณแรงงานในพื้นที่ที่มีอยู่จึงเกิด การย้ายถิ่นสู่พื้นที่ปลายทางที่มีความเจริญมากกว่า มีความเป็นสังคมเมืองที่มีความต้องการแรงงานสูง จึงทำให้ การพัฒนาเศรษฐกิจ และความเจริญในพื้นที่ต้นทางนั้นยังคงชะงักงัน การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจต่ำ แต่ในพื้นที่ปลายทางนั้นยังคงมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างไม่หยุดนิ่ง การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจสูงทำให้ เกิดช่องว่างทางความเจริญทางเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่ต้นทาง และพื้นที่ปลายทางมีปริมาณที่กว้าง และมากขึ้นเรื่อยๆ หากกระแสการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองยังคงมีอยู่ในปริมาณที่มากอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อเป็นการลดช่องว่างดังกล่าว จึงควรมีการกระจายความเจริญและการลงทุนในด้านต่างๆพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ต้นทางที่มีอุปทานแรงงานที่สูง โดยสามารถที่จะลดอัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง เพื่อลดความแออัดของประชากรในเขตเมือง รวมทั้งยังเป็นการเพิ่มการอุปโภคบริโภคในพื้นที่ต้นทางให้มีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.นโยบายด้านสาธารณสุขของผู้ย้ายถิ่น จากการศึกษาพบว่าผลกระทบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ย้ายถิ่นโดยตรงนั่นก็คือ ผลกระทบด้านสุขภาพ อันเป็นเพราะการย้ายถิ่นจากต้นทางมายังปลายทางที่มีสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้ย้ายถิ่นจำเป็นต้องปรับตัว เกิดแรงกดดัน ความเครียด และความวิตกกังวลอันทำให้เกิดปัญหาสุขภาพเกิดขึ้น ดังนั้นจึงควรมีนโยบาย หรือสวัสดิการด้านสุขภาพของ ผู้ย้ายถิ่นให้เพียงพอ และเหมาะสมต่อความต้องการของผู้ย้ายถิ่น อาทิ นโยบายสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับ อนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยแรงงาน อีกทั้งยังเป็นวัยเจริญพันธุ์ ดังนั้น อนามัยเจริญพันธุ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ย้ายถิ่น ที่จะทำให้ผู้ย้ายถิ่นให้มีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์แข็งแรงต่อไป

3.นโยบายด้านเครือข่ายและสังคมผู้ย้ายถิ่น จากการศึกษาพบว่าเครือข่ายทางสังคมเป็นส่วนสำคัญทั้งด้านปัจจัย และผลกระทบจากการย้ายถิ่นเป็นอย่างมาก ดังนั้นควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้าง นโยบายส่งเสริม การสร้างเครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่น เช่นการตั้งสมาคม ชมรม หรือสมาคมของผู้ย้ายถิ่นที่มาจากพื้นถิ่นเดียวกันให้มาร่วมกันทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับฟังปัญหาและกัน เพื่อ เป็นการลดปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นจากความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมที่แตกต่างของผู้ย้ายถิ่น อีกทั้งยังเป็นการสร้างความอุ่นใจให้กับผู้ย้ายถิ่นในการทำงานในพื้นที่ปลายทางที่มีสังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากพื้นที่ต้นทางของตนได้อีกทางหนึ่งด้วย

จากนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายหลักที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ย้ายถิ่นโดยตรง และสังคมนรอบข้างของ ผู้ย้ายถิ่น ดังนั้นทุกภาคส่วนต่างๆจึงควรให้ความสำคัญและมีส่วนขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาความอยู่ดี มีสุขของประชาชน ในประเทศเพราะประชาชนคือกำลังหลักที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ และนำพาประเทศให้มีความเจริญพัฒนา อย่างเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.พัชรวาลย์ วงศ์บุญสิน และ อาจารย์ ดร.ปัทพร สุคนธมาน วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับคำแนะนำ ชี้แนะ ในการเขียนบทความวิชาการ ขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

ภาษาไทย

อารี จำปาปลาย และ อารีย์ พรหมมณี (2550) “จากหมู่บ้านสู่เมืองกรุง” สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

อารี จำปาปลาย (2555) “การย้ายถิ่นของแรงงานกับผลกระทบต่อครอบครัวและเด็กในสังคมอาเซียน: สิ่งที่ได้กับสิ่งที่ต้องสูญเสีย” สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาษาอังกฤษ

Ahsen Sirin (2011) “*The effects of Internal Migration on Women’s Health in Turkey*” International Journal of Human Sciences Volume8 Issue-1

Arzaghi, Mohammad and Rupasingha, Anil (2013) “*MIGRATION AS A WAY TO DIVERSIFY: EVIDENCE FROM RURAL TO URBAN MIGRATION IN THE U.S.*” Journal of Regional Science. Oct2013, Vol. 53 Issue 4, p690-711. 22p

Barcus, Holly R. (2004) “*Urban-Rural Migration in the USA: An Analysis of Residential Satisfaction.*” Regional Studies. Aug2004, Vol. 38 Issue 6, p643-657. 15p.

Charles Walker (2010) “*Space, Kinship Networks and Youth Transition in Provincial Russia: Negotiating Urban-Rural and Inter-Regional Migration*” Europe-Asia Studies Journal Volume 62 Number-4

Drobne, Samo (2014) “*IMPACT OF THE RECESSION ON THE ATTRACTIVENESS OF URBAN AND RURAL AREAS OF SLOVENIA.*” *Geodetski Vestnik*. 2014, Vol. 58 Issue 1, p103-139. 37p.

Emmanuel O. Amoo (2013) “*Internal Migration of Young Persons and Street Trading Activities in Urban Areas of Nigeria*” School of Social Sciences, Covenant University

Erik Mobrand (2012) “Reverse Remittances: Internal Migration and Rural-to-Urban Remittances in Industrialising South Korea” *Journal of Ethnic and Migration Studies* Volume 38 Number-3

Fertner, Christian (2013) “*The Emergence and Consolidation of the Urban-Rural Region: Migration Patterns around Copenhagen 1986-2011*” *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie (Journal of Economic & Social Geography)*. Jul2013, Vol. 104 Issue 3, p322-337. 16

Filiz Garip (2008) “*Social Capital and Migration: How do similar resources lead to divergent outcomes?*” *Demography Journal*, Volume45-Number 3

Gibson, Mhairi A. (2012) “*Rural to Urban Migration Is an Unforeseen Impact of Development Intervention in Ethiopia*” *PLoS ONE*. Nov2012, Vol. 7 Issue 11, Special section p1-8. 8p.

Gullette, Gregory S. (2014) “*Rural–Urban Hierarchies, Status Boundaries, and Labour Mobilities in Thailand.*” *Journal of Ethnic & Migration Studies*. Aug2014, Vol. 40 Issue 8, p1254-1274. 21p. 5 Charts, 1 Map.

Lili Ma (2012) “*Critical Evaluation of the New Rural-Urban Labor Mobility in China: Reasons and effects of Rural-Urban Labor Migration on Urban and Rural Labor Market*” *Asian Social Science* Volume 8 Number-3

Loret de Mola, Christian (2012) “*The effect of rural-to-urban migration on social capital and common mental disorders: PERU MIGRANT study*” *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*. Jun2012, Vol. 47 Issue 6, p967-973. 7p.

Raleigh, Clionadh (2014) “*Migration, Urbanization, and Political Power in Sub-Saharan Africa.*” *Annals of the Association of American Geographers*. Mar2014, Vol. 104 Issue 2, p253-261. 9p.

Ronald C. Y. Ng. (1968) *“Recent Internal Population Movement in Thailand”* School of Oriental and African Studies, University of London

Ulrich Klienwechter (2012) *“Rural-Urban Migration in China: An analytical framework of Migrations’ contributions to Rural Development.”* Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences Volume 4 Number-4

Xing C. (2014) *“Migration, self-selection and income distributions.”* Economics of Transition. Jul2014, Vol. 22 Issue 3, p539-576. 38p.

Young, Alwyn (2013) *“Inequality, the Urban-Rural Gap, and Migration”* Quarterly Journal of Economics. Nov2013, Vol. 128 Issue 4, p1727-1785. 59p. 1 Color Photograph, 9 Charts, 5 Graphs.

Zinkina and Korotayev (2010) *“Urbanization Dynamics in Egypt: Factors, Trends, Perspectives”* Pluto Journals ASQ35.1